

Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький, 2011. – С. 206-208.

Ляшенко Б.М.

доктор фізико-математичних наук,
професор, завідувач кафедри
прикладної математики та інформатики
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Вакалюк Т.А.

асистент кафедри прикладної
математики та інформатики
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

**Розвиток психолого-педагогічної готовності до професійно-педагогічної діяльності
майбутніх учителів інформатики**

У статті розглянуті педагогічні та психологічні умови підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності. Зокрема, розглянуто проблему та дано характеристику психологічної готовності студентів до навчально-виховної роботи зі школярами. Наведено етапи психологічної підготовки студентів вищих навчальних закладів педагогічного профілю до роботи в школі. Досліджено стан педагогічної підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності

В умовах розбудови української держави та модернізації освітнього простору, орієнтованого на Європейську інтеграцію, особливої актуальності набуває проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, що відповідають сучасним вимогам щодо підвищення якості освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів. Одним із шляхів вирішення даної проблеми, зокрема професійного становлення молодого вчителя в процесі його підготовки у вищій школі, є оволодіння окремими елементами знань, умінь і навичок, а також його особистісне самовдосконалення, активізація життєвої позиції та виховання у нього таких якостей як цілеспрямованість, критичність, строгість в

доведеннях, прийняття вмотивованих рішень (логічних умовиводів), тактовність, комунікабельність, справедливість тощо. Ці якості сприяють психолого-педагогічній готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.

Розглядаючи професійну готовність майбутніх учителів інформатики, яка складається з розумової, психологічної, педагогічної, моральної, ділової і фізичної готовності, можна зробити висновок, що психолого-педагогічна готовність є центральною ланкою серед інших видів, яка виражається в єдності професійно-важливих якостей та спрямованості студента на майбутню професійно-педагогічну діяльність.

Аналіз наукових джерел вітчизняних та зарубіжних авторів доводить, що в основу професійно-педагогічних якостей вчителя-інформатика покладено наступні компоненти [1, с. 40]:

- Ø фундаментальна психолого-педагогічна підготовка, яка реалізується за допомогою таких дисциплін як психологія, педагогіка, педагогічна діагностика тощо;
- Ø теоретичні і практичні методи викладання інформатики, а також концепція побудови відповідних навчальних дисциплін, зміст шкільних курсів, підручників, навчальних посібників тощо;
- Ø педагогічна практика.

Розглянемо проблему психологічної підготовки майбутнього вчителя інформатики. Як відомо, психологія та педагогіка – науки, які вагомо впливають на формування особистості, характеру, розвиток творчих здібностей людини, професійного мислення, мотивації, пізнавальної діяльності тощо. Саме тому знання структури, закономірностей формування і розвитку особистості, вікових та індивідуальних психологічних особливостей дає величезні можливості для наукового обґрунтування організації навчально-виховного процесу, активно впливати та контролювати психічний розвиток школярів. А це ті якості, які особливо необхідні майбутнім вчителям (зокрема, й вчителям інформатики), бо саме ці знання та уміння їх застосовувати на практиці визначають рівень професіоналізму фахівця. Відомо, що протягом останніх років істотно зросла зацікавленість майбутніми вчителями спеціальними психологічними знаннями, навичками та прийомами, які ще не стали для них основним компонентом в оволодінні професійними знаннями в навчально-виховному процесі. Як показує аналіз наукових досліджень провідних вітчизняних та зарубіжних учених, більшість студентів ВНЗ не вважають психологію дисципліною, вкрай необхідною для професійного становлення вчителя інформатики у порівнянні з спеціальними предметами, такими як дискретна математика, програмування, об'єктно-орієнтоване програмування тощо. Оскільки психологія досить часто суб'єктивно здається студентам природничих спеціальностей надскладною наукою,

то майбутні вчителі не завжди цілеспрямовано використовують набуті психологічні знання для подолання труднощів у практичній діяльності. Особливою проблемою в процесі підготовки майбутніх вчителів інформатики є неуміння застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. Причин цьому багато. По-перше, вища школа досить тісно залежить від загальноосвітньої. Студенти першого курсу ще не готові до сприйняття такого складного специфічного матеріалу; більшість з них не мають уявлення про цю дисципліну, у них відсутні базові поняття. По-друге, потребує удосконалення критеріїв відбору студентів до навчання за професією вчителя інформатики. Праці багатьох авторів свідчать про те, що тільки на першому курсі 30-40% студентів при повторному виборі професії не бажали б повторити свій вибір. А це, в свою чергу, знижує бажання студентів до навчання у педагогічних вузах. Базові психологічні знання допомогли б майбутнім студентам у виборі професії за покликанням. По-третє, потребує реорганізації навчально-виховний процес у школі, що полягає у тому, щоб переробити структуру навчального плану таким чином, щоб був логічний зв'язок, послідовний перехід від однієї дисципліни до іншої. Особливого значення в даному питанні набуває взаємозв'язок психології з такими дисциплінами як філософія, вікова фізіологія, педагогіка, методика навчання інформатики. Щоб уникнути цієї проблеми, потрібні державні стандарти навчальних планів, які на сьогоднішній день відсутні.

Також для глибокої психологічної підготовки вчителя інформатики, крім загальної, вікової та педагогічної психології, потрібно ввести ще деякі дисципліни, такі як практична психологія, психологічні методи наукового дослідження тощо. Також для поліпшення психологічної підготовки майбутніх учителів інформатики необхідним є активне включення студентів у наукову роботу, яка має пов'язуватись із психологією. Це забезпечує розвиток пізнавальної активності майбутніх фахівців, викликає поглиблений інтерес до психологічних знань, а також допомагає зрозуміти значимість набутих знань для майбутньої професії.

Тепер дамо характеристику психологічної готовності майбутніх учителів інформатики до навчально-виховної діяльності. Основною проблемою ВНЗ є становлення майбутнього вчителя, який ще недавно був школярем, а вже зараз йому потрібно надати необхідні знання, сформувати практичні уміння, що досить скоро дозволять самому зайти в клас як учитель-фахівець свого предмету. Саме цій меті має відповідати весь навчально-виховний процес у ВНЗ: лекції, семінари, лабораторні та практичні заняття, виховні години тощо. Професійна готовність особистості є регулятором і передумовою ефективної і творчої діяльності. Найбільш значними її факторами є мотивація, підготовка, самообілізація знань, установка на діяльність, властивості особистості, задоволеність

працею [2, с. 3]. Саме психологічна готовність учителя інформатики до професійної діяльності допомагає якнайкраще виконувати свої обов'язки перед школярами, правильно використовувати знання та уміння, досвід, а також зберігати самоконтроль на уроці в залежності від непередбачуваних ситуацій. Отже, психологічна готовність майбутніх учителів інформатики є вирішальною умовою до швидкої адаптації в процесі професійної діяльності.

Професійна готовність студентів до здійснення навчально-виховного процесу містить такі компоненти:

- мотиваційний (позитивне ставлення до обраної професії, інтерес до неї та інші професійні мотиви);
- орієнтаційний (знання і уявлення про особливості та умови професійної діяльності, її вимоги до особистості);
- операційний (оволодіння способами та прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, уміннями та навичками, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо);
- вольовий (самоконтроль, уміння управляти діями, з яких складається виконання трудових обов'язків);
- оціночний (самооцінка своєї професійної підготовки і відповідності процесу вирішення професійних задач);
- мобілізаційно-налаштувальний (оцінка труднощів, майбутніх дій, саомобілізація сил).

Розглянемо етапи психологічної підготовки студентів вищого навчального закладу до роботи в школі. На нашу думку, психологічна орієнтація на педагогічну професію вчителя інформатики містить такі компоненти:

- Ø формування у старшокласників певних уявлень про обрану професію вчителя інформатики на лекціях, бесідах, у процесі роботи профорієнтаційних гуртків;
- Ø співбесіда, тестування як вступні випробування для абітурієнтів;
- Ø формування у студентів уявлень про професійне та особистісне самовдосконалення майбутнього фахівця (вчителя інформатики);
- Ø індивідуальний підхід до кожного випускника ВНЗу у період розподілу на майбутнє місце роботи;
- Ø психологічна допомога молодому вчителю в період адаптації до роботи із школярами.

Усі перелічені компоненти ґрунтуються на професійному удосконаленні майбутніх учителів інформатики на основі розвитку уявлень про особливості діяльності вчителя у загальноосвітній школі.

Розглянемо педагогічні умови підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності. Систему професійної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної творчості В.І. Загвязинський пов'язує з створенням таких організаційних умов: забезпечення теоретичного оснащення (формування наукового світогляду під час вивчення навчальних дисциплін, оволодіння сучасною педагогічною та психологічною теорією); реалізація методичного оснащення (вміння варіативно використовувати методи, прийоми, форми навчання й виховання в залежності від конкретних ситуацій, оволодіння технікою і технологією розв'язання педагогічних завдань); спонукання до творчого вирішення педагогічних завдань, в основі якого лежить віра у можливості учнів, позитивне відношення до педагогічної діяльності, незадоволеність вже досягнутим, потреба у самовдосконаленні тощо; сприяння розвитку тих здібностей, що необхідні для творчої діяльності: пізнавальної активності, самостійності, вміння визначити альтернативу очевидному, аналіз та оцінка різноманітних варіантів, прогнозування ходу педагогічного процесу та можливостей розвитку учнів, висування гіпотез та здійснення перенесення їх в практичну площину [3, с. 29].

У систему професійної підготовки до педагогічної творчості О.М. Пехота пропонує внести використання концепції професійної індивідуальності майбутнього вчителя. Вчений зазначає, що індивідуалізація підготовки фахівця є важливою умовою розвитку творчої особистості, а формування готовності до самовдосконалення та розвиток особистісних якостей є генеральним напрямом реформування педагогічної освіти [4, с. 3].

На підставі аналізу педагогічної літератури можна зробити висновок, що готовність вчителя до педагогічної творчості знаходиться у прямій залежності від рівня сформованості його індивідуальності. Так, у видатного педагога-класика Й.Г. Песталоцці ми знаходимо думку, що підготовка справжніх учителів передбачає наявність захоплених цією метою людей, які стали тими, якими вони мають зробити своїх учнів [5, с. 109]. На підставі цього твердження вважаємо, що кожний викладач, кожний майбутній вчитель повинен сам стати творчою особистістю для того, щоб формувати цю якість у своїх вихованців. Виходячи з цього, творча індивідуальність студента і викладача педагогічних навчальних закладів повинна виступати як соціальна цінність, а здійснення професійної підготовки повинно відбуватись на основі індивідуальних планів, щоб не було місця нехтуванню потенційними творчими можливостями, пізнавальною діяльністю, які

відіграють значну роль у формуванні творчої особистості майбутнього педагога [6, с. 107; 7, с. 28].

Н.В. Кузьміна вважає, що глибоке знання викладачем особливостей та потенційних можливостей студентів, вміння використовувати та розвивати свої власні потенційні можливості в процесі спілкування з ними підвищують інтерес студентів до навчання, викликають бажання творчо опановувати нові знання, вивчати навколишній світ, себе та інших людей в світі [8, с. 18].

В.І. Загвязинський вважає, що практична реалізація процесу формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості можлива лише тоді, коли вищі педагогічні заклади будуть формувати у студентів настанову до педагогічної праці як творчої діяльності, розвивати готовність до постановки та розв'язання задач творчого характеру в навчально-виховній роботі [3, с. 39].

Отже, як ми бачимо, психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності є одними з ключових умов підготовки студентів до майбутньої професії.

Список використаних джерел

1. Мирзоев М.С. Психолого-педагогические признаки для прогнозирования профессиональной успешности будущих учителей информатики // Педагогическая информатика. – 2004. – №2. – С. 40-43.
2. Дурай-Новикова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: Автореф. дис. д-ра пед. наук. М. – 1983. – 18 с.
3. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 159 с.
4. Пехота О.М. Індивідуалізація професійної підготовки вчителя. Автореф. дис. д-ра пед. наук. – К., 1997. – 52 с.
5. Слово про вчителя / Упорядник Губко О.Г. – К.: Радянська школа, 1985. – 254 с.
6. Пехота О.М. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 106-113.
7. Наукові записки: Збірник наукових статей національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, І.М. Ковчина, Н.М. Скоробагатько. – К.: НПУ, 1999. – Ч. I. – 247 с.
8. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 116 с.

Ляшенко Б.М., Вакалюк Т.А. Развитие психолого-педагогической готовности к профессионально-педагогической деятельности будущих учителей информатики

В статье рассмотрено педагогические и психологические условия подготовки будущих учителей информатики к профессиональной деятельности. В частности, рассмотрена проблема и дана характеристика психологической готовности студентов к учебно-воспитательной работе со школьниками. Приведены этапы психологической подготовки студентов высших учебных заведений педагогического профиля к работе в школе. Исследовано состояние педагогической подготовки будущих учителей информатики к профессиональной деятельности

Lyashenko B.M., Vakalyuk T.A. Development psikhologo-pedagogical to readiness to professionally pedagogical to activity of future teachers of informatics

In the articles considered pedagogical and psychological terms of preparation of future teachers of informatics are to professional activity. In particular, a problem is considered and description of psychological readiness of students is given to to educational-educate works with schoolboys. The stages of psychological preparation of students of higher educational establishments of pedagogical type are resulted to work at school. Investigational the state of pedagogical preparation of future teachers of informatics to professional activity